

บทที่ 12 ห้องเรียนชุมชน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาอำเภอเถิน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอน จำนวน 192 คน จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าที (t - test) และค่าเอฟ (F - test) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในศูนย์เครือข่าย สถานศึกษาอำเภอเถิน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้งหมด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านวิธีการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนรองลงมาคือ ด้าน ประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้านรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และด้านปริมาณการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผลการเปรียบเทียบการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในศูนย์เครือข่าย สถานศึกษาอำเภอเถิน (เครือข่ายสถานศึกษาเถิน 1-4) พบว่า ด้านวิธีการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ใน ชุมชนและด้านประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน แตกต่างกันตามเครือข่ายสถานศึกษาอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ .05 ปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาอำเภอเถิน ที่มีค่าความถี่สูงสุดคือขาดงบประมาณสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ ข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่มากที่สุด คือ การเดินทางไปแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ไม่ควรห่างจากสถานศึกษามากนักเพื่อความปลอดภัยของ ผู้เรียน

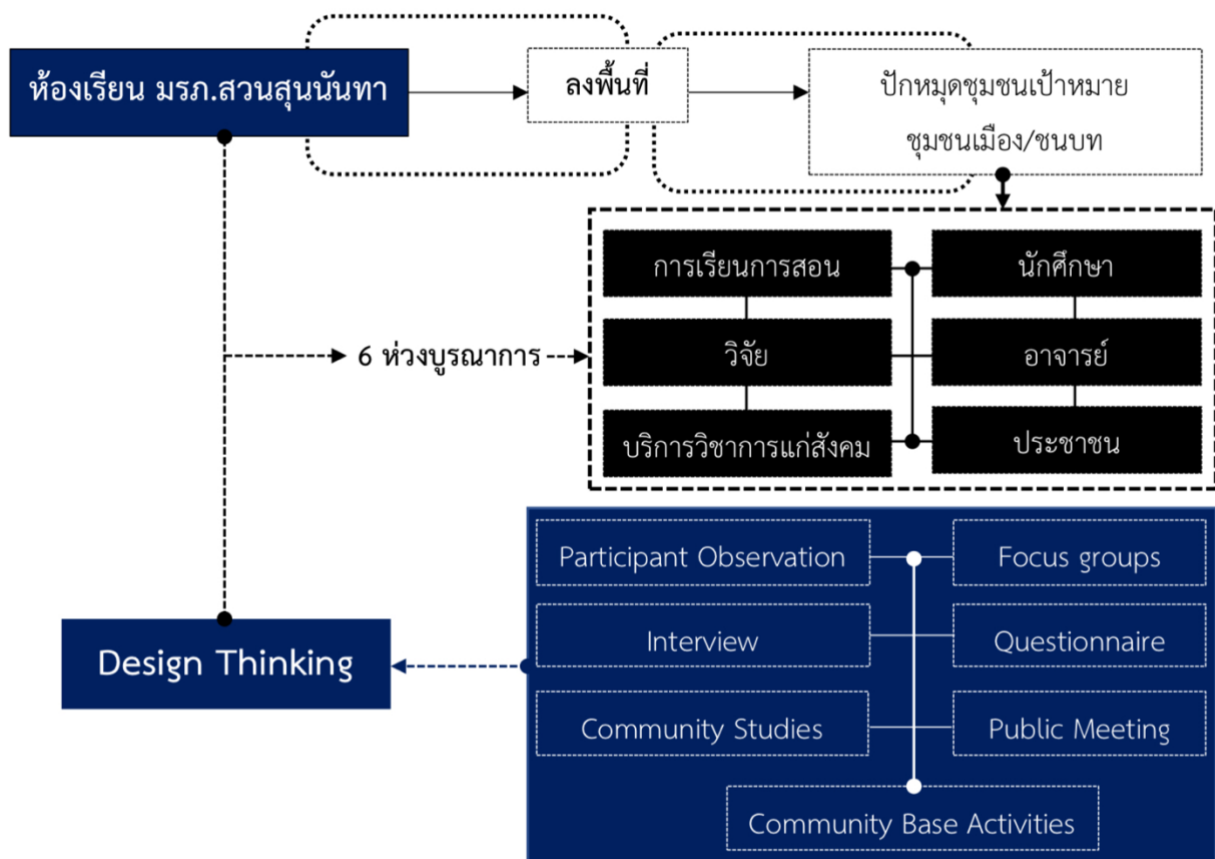
ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นที่รู้จักในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ทวีป แอฟริกา และ เอเชีย ในชื่อว่า การเรียนรู้โดยบริการสังคม (Service Learning : SL) เป็นรูปแบบของ การเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและความต้องการของชุมชน (Flecky, 2011 : 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กลยุทธ์ หรือ รูปแบบการจัดการที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชน โดยใช้การปฏิบัติให้ผู้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ งานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครู ผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม การศึกษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน จากบุคคล และองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน

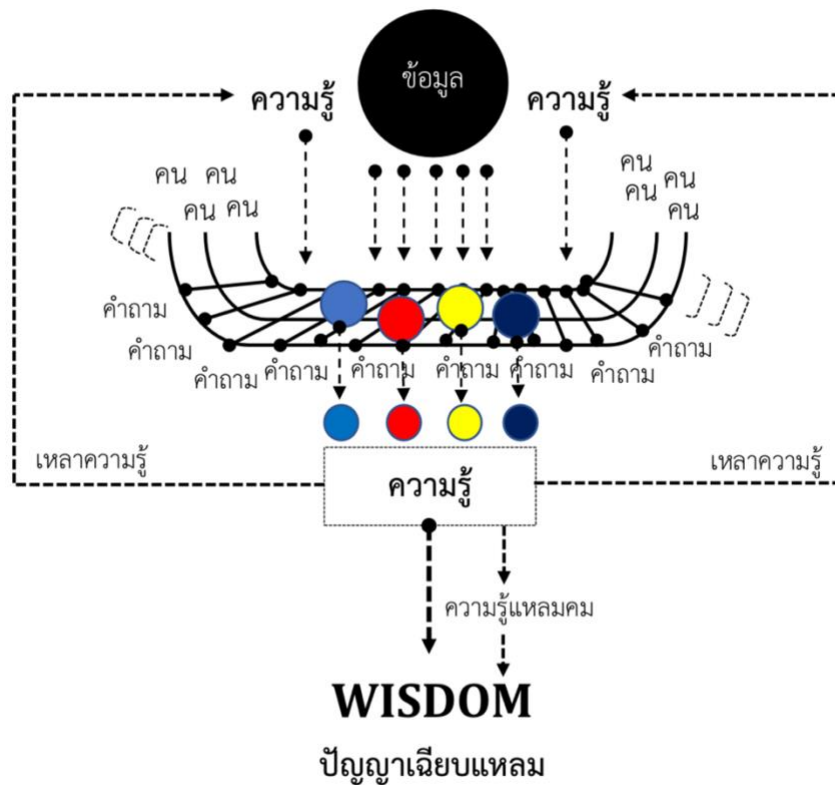
กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ ใช้ การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ในเนื้อหาตามหลักสูตรและเข้าใจชุมชนมากขึ้น โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และทักษะอย่างหลากหลาย เช่น การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษ 21 มีคุณธรรมจริยธรรม เจตคติ ที่พึงประสงค์ ตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนอง ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งโดยการบรรลุวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนดโดยชุมชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก อัน เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2557; กล้า ทองขาว, 2561 : 3;182 วารสาร บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2561 Bednar and Simpson, 2013 : 3; Bedri, Frein and Dowling, 2017 : 3)

กรอบแนวคิดห้องเรียนชุมชน (Social Lab)

ห้องเรียนชุมชน เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่บูรณาการการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ แก่สังคมในพื้นที่จริงหรือชุมชนเป้าหมายที่มีประชาชน อาจารย์และนักศึกษาเข้าร่วม กิจกรรมพร้อมกันส่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ผ่านเครื่องมือที่สร้างค้นหาข้อมูล สร้างกระบวนการคิดจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สันทนากลุ่ม ย่อย สัมภาษณ์ สอบถาม เวทีประชาชน การศึกษาชุมชนและกิจกรรมปฏิบัติการ ตลอดจนยกระดับไปสู่การ เชื่อมโยงกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ให้นักศึกษามุ่งหมายที่มนุษย์ให้พบโจทย์ปัญหาที่แท้จริง ของชุมชน พบสาเหตุปัญหาที่กำหนดปัญหาได้อย่างชัดเจน ออกแบบแนวคิดที่หลากหลายมาช่วยแก้ปัญหา สามารถ สร้างตัวแบบหรือนวัตกรรมทางความคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ สามารถเป็น ทั้ง...ต่อยอดการพัฒนาเพิ่มค่า หากจุดต่างสร้างสรรค์แบ่งปันชุมชน สร้างคนสืบสาน บูรณาการวิถีชีวิต...ซึ่งจะเห็นขั้นตอนการลงพื้นที่ชุมชน ตามลำดับคั้งนั้นความสำคัญและที่มาของปัญหา

ห้องเรียนชุมชน หรือที่นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม เรียกกันว่า Social Lab หรือ โซเชียลแล็บ เป็นภาคปฏิบัติที่สอดคล้องในรายวิชาเชิงบรรยายของที่มี 4 รายวิชา...กระบวนการทัศน์พัฒนา สังคมพื้นฐาน พหุสังคมวัฒนธรรมประชาคมอาเซียน ชุมชนศึกษา และเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ... กระบวนการห้องเรียนชุมชนจึงเป็นการผสมผสานของเครื่องมือเก็บข้อมูลของชุมชนแล้วนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการ กรองข้อมูลให้คนเกิดการตั้งคำถามมีการถกเถียงจนเกิดความรู้ นำความรู้สู่กระบวนการกรองความรู้หรือการ ถกเถียงอีกครั้งจะสร้างความแหลมคมของความรู้ให้เกิดเป็นสติปัญญาที่เฉียบคมมากขึ้น ดังภาพ “ตะแกรงกรอง ความรู้” ต่อไปนี้

ห้องเรียนชุมชนจึงเป็นพื้นที่ถกเถียงกรองความรู้ที่มีความหลากหลายในการตั้งคำถาม อีสาระในการตอบ เกิดความรู้ที่แตกต่าง สร้างมิตรภาพที่ผูกพัน รู้จักชุมชน เข้าใจชุมชน เข้าถึงชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง พื้นที่แห่งการสร้างปัญญาที่ผ่านกระบวนการเกาถูที่คั้น หรือที่ผู้เขียนเรียกว่า พัฒนาให้ตรงเป้ากาให้ถูกที่คั้น นั่นเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มีเจตนารมณ์ให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น โดยมีการจัดการศึกษามีสามรูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจัดให้มีศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานี่เรียนที่ หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัวชุมชน

องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ
โรงพยาบาล สถาบันทาง การแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

อีกทั้งการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และ
พัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็ม ตาม
ศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในหมวด 3 ต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม และ กระบวนการ เรียนรู้
ในเรื่องสาระความรู้ ให้บูรณาการความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับ การศึกษาได้แก่
ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ด้าน
ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ด้านภาษา โดยเฉพาะการใช้
ภาษาไทย ด้านคณิตศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมี ความสุข ในเรื่องการจัด
กระบวนการเรียนรู้ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และ
ความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งให้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการ
ประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ จริง ผสมผสานสาระความรู้ด้าน
ต่าง ๆ อย่างสมดุล และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี คุณลักษณะอันพึง ประสงค์ในทุกวิชา นอกจากนั้น ใน
การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างส่งเสริมให้ผู้สอน จัดบรรยากาศ และ สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้
การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่ง
วิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุก สถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ
ผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้ง แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ
การประเมินผลผู้เรียน ให้สถานศึกษาพิจารณาจากพัฒนาการของ ผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต
พฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ส่วนการจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อ ให้ใช้วิธีการ
ที่หลากหลายและนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบด้วย หลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท
ต้องมีความหลากหลาย โดยส่วน กลางจัดทำหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นความเป็นไทย
และความเป็นพลเมืองดี การดำรงชีวิตและการประกอบ อาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ
คุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติและมาตรา 4 ได้นิยามความหมาย
ของการศึกษามีความหมายว่า"กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญองงามของบุคคลและสังคมโดยการ
ถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทาง วัฒนธรรมการสร้างสรรค้จรรโลงความก้าวหน้าทาง
วิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัด สภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้
บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต"

ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งครูสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียน การสอน เช่น สวน ไร่ นา วัด สถานือนามัย ศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เฉพาะด้าน สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ ที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษา

จากการสำรวจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลาปาง เขต 2 ที่ผ่านมามีพบว่า การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลาปาง เขต 2 ยังมีปัญหาหลายด้าน เช่น การบริหารจัดการให้มีแหล่ง เรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอ ครูขาดทักษะและความรู้ในการผลิตสื่อให้มีคุณภาพ ผู้เรียนขาด โอกาสในการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงชุมชนและสถานศึกษาไม่มีการประสานงานในการจัด แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน

การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลาปาง เขต 2 และ กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาอำเภอเงินยังไม่มีการศึกษารายงานการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ชัดเจนและ ขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่มีคุณภาพสูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน ในสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายอำเภอเงิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลาปาง เขต 2 จึงมีความสนใจและมองเห็นความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครูที่จะนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมา ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนซึ่งครูผู้สอนยังไม่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการจัดการเรียน การสอนเท่าที่ควร และผู้วิจัยเชื่อว่าถ้าครูได้นำแหล่งเรียนในชุมชนมาใช้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่าย อำเภอเงิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลาปาง เขต 2 ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางให้กับครูและผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลาปาง เขต 2 จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผนเพื่อปรับปรุง พัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประกอบการ จัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับ ชุมชนและทุกหน่วยงานที่จะนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้อยู่ใน สภาพที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยครูผู้สอน ในปีการศึกษา 2556 จำนวน 420 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอน จำนวน 192 คน ได้จากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการใช้ตารางของ Krejcie & Morgan (1970) อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด , (2543 : 40)

ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้อง

ว่า แหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ยอมรับความเป็นจริงแห่งตน (Self Actualization) บุญชู คาริ (2548 : 27) ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเองตาม อรรถาศัยและต่อเนื่องจนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 2.1.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 :4) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า แหล่งเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อ พัฒนา

ทักษะและความสามารถต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บุคคลแต่ละคนสามารถเป็นผู้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพอย่างเต็มกำลังความฉลาด หรืออาจกล่าวได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 3) ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ วิทยาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548 : 20) ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า แหล่งหรือที่รวมสาระความรู้ อาจเป็นสถานที่หรือศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้หรือบุคคลที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาความหมายของแหล่งเรียนรู้ข้างต้นสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้หมายถึง แหล่ง หรือที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร สาระความรู้ ประสบการณ์ที่หลากหลายที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนเกิด เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องกว้างขวาง 2.1.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้และประเภทของแหล่งเรียนรู้ กิ่งแก้ว อริรักษ์ (2548:118) ให้ความสำคัญของการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย
2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งการเรียนรู้
3. กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น
4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้าง ความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและ ความแตกต่างของข้อมูล
5. แหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการ ประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ
6. เปลี่ยนเจตคติของครูและผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูล

8. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้ นเรนทร์ คามา อ้างถึงใน (www.punaoy.blogspot.com/2009/11/blog-post_8617.html. : 2548) ได้กล่าว ถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกัน ทำให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลาน
3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมี ความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึง ปัญหาในท้องถิ่น พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่นทั้งปัจจุบันและอนาคต

ประเวศ วะสี (2536:1) กล่าวว่า ท้องถิ่นมีแหล่งการเรียนรู้ และผู้รู้ด้านต่างๆมากมาย มากกว่า ที่ครูสอนท่องหนังสือ ถ้าเปิดโรงเรียนสู่ท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากครูในท้องถิ่น จะมีครูมากมาย หลากหลายเป็นครูที่รู้จริงทางจริง จะทำให้การเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง การเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ ที่ สำคัญเป็นการปรับระบบที่มีคุณค่า เดิมการศึกษามองข้ามคุณค่าเหล่านี้ เมื่อผู้รู้ในท้องถิ่นเหล่านี้เป็น ครูได้ จะเป็น การยกระดับคุณค่า ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของท้องถิ่นอย่างแรง เป็นการถักทอ ทางสังคม

พันธฺ์ประภา พุนดิน อ่างถึงใน (www.punaoy.blogspot.com/2009/11/blog- post_8617.htm : 2555)
กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งจัดกิจกรรมที่ สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสม
กับความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม ร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจน
เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Construct)
2. ให้ผู้เรียนมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด (Participation) 3. ให้ผู้เรียนมี
ปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และได้เรียนรู้จากกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล
ความรู้ความคิด และประสบการณ์แก่กันและกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Interaction)
4. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ “กระบวนการ” ควบคู่ไปกับ “ผลงาน/ข้อความรู้ที่สรุปได้” (Process
/ Product)
5. ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (Application)

ศุมน อมรวีวัฒน์ (2544 : 25) จาแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ไว้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไป ที่อยู่ในท้องถิ่นซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ ความรู้
ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ
ภิกษุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา เป็นต้น
2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์
โบราณสถาน สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ สถานที่ราชการ ห้องสมุดตลาด ร้านค้า ห้างร้าน
บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ถนน สะพาน เขื่อน ฝ่ายทคน้ำ สวนสาธารณะ
สนามกีฬา สนามบิน เป็นต้น
3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ
ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ เป็นต้น
4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี
พื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และแหล่งการเรียนรู้นอกสถานศึกษาประกอบด้วย แหล่งการเรียนรู้ทาง ธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้บุคคลซึ่งสถานศึกษา ควรใช้เป็นตัวให้นักเรียน สนใจและเกิดการเรียนรู้

2.1.3 รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

งานวิจัยต่างประเทศ

Indriyanto (1993 : 3418-A) อ้างถึงในวรจักร ใจแก้ว (2554 : 35)ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาอิทธิพล ของแหล่งเรียนรู้ในบ้านกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนระดับประถมศึกษา ในประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัยพบว่าในระหว่างตัวแปรบ้านและแหล่ง เรียนรู้ในชุมชน ผู้ปกครอง และชุมชนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพราะ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น เมื่อ เทียบกับแหล่งชุมชนใดก็ตามที่ได้รับความ ร่วมมือจากบ้านและชุมชนน้อย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็มี แนวโน้มต่ำลง

วิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วรจักร ใจแก้ว (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ เรื่อง การศึกษาสภาพการ บริหารแหล่ง เรียนรู้ของสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตราด ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ตราด ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากและปานกลาง โดย เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การวางแผนการบริหารแหล่ง เรียนรู้ การดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ การ ตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ และการ ประเมินผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ไปใช้ 2) การเปรียบเทียบ สภาพการบริหารแหล่งเรียนรู้ของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จาแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นการวางแผนการบริหารแหล่ง

เรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนร

ประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

รวีพร มณีวรรณ (2548 : 7 - 8) กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้จะช่วยจะช่วยเหลือส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างชีวิตนักเรียนที่มีอยู่ในชุมชน สามารถนาเอากิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับบทเรียนได้
2. ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการขาดอุปกรณ์การสอนได้ดี
3. นักเรียนสนใจที่จะเรียน ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
6. เพิ่มพูนทักษะ ประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน

สรุป

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการหาความรู้และความหมายด้วยตนเอง มีการวิเคราะห์ การประเมิน และการแก้ปัญหา โดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และเป็นผู้ชี้แนะในระหว่างเรียน การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผู้เรียนเรียนรู้ “โลกแห่งความจริง” มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการ หรือลักษณะของชุมชนนั้น ๆ เพื่อ สร้างความรู้ ผ่านการเรียนรู้ที่บูรณาการกลยุทธ์การสอนอย่างหลากหลายวิธีร่วมกับการทำโครงการที่ผู้เรียน ได้สัมผัสชุมชนอย่างแท้จริง ช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงความหลากหลายและความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสู่การทำงานในอนาคต

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีหลายกลยุทธ์ ได้แก่ การให้บริการชุมชนเชิงวิชาการ การศึกษา
ความเป็นพลเมือง การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้โดยใช้สถานที่ที่เป็นฐาน การเรียนรู้โดย การบริกร
และการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้เป็นฐานในแต่ละกลยุทธ์ มีกระบวนการเชื่อมโยงการทำงานในชั้นเรียนกับ
ชุมชนที่มีความหมายโดยการมีส่วนร่วม ของสถานศึกษา ครูผู้เรียนและคนในชุมชน ในลักษณะของการเป็น
หุ้นส่วนในการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียน เกิดการ
เรียนรู้และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้เรียน ได้ลงพื้นที่เพื่อฝึกทักษะการแก้ปัญหา จาก
สถานการณ์ที่พบจริงในชุมชนในลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ มีใน
การแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย เป็นการเรียนที่กระตุ้นและท้าทายความสามารถของผู้เรียนให้มี
ความสามารถด้านการคิดและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การนำกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน
เป็นฐานไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จนั้น ผู้สอนจะต้องระบุกกลยุทธ์การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่ชัดเจน ผู้เรียนได้
เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในชุมชน ภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายทางการศึกษาและการมีส่วน
ร่วมระหว่างชุมชนและผู้เรียน

อ้างอิง

การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของครูในสถานศึกษาของ. (n.d.). ระบบอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัยเนชั่น.

Retrieved March 1, 2023, from <http://it.nation.ac.th/research/ntu/files/0257f.pdf>

CRRU 2018 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กลย. (2561). ThaiJo. Retrieved March 1, 2023, from

https://so01.tci-thaijo.org/index.php/crrugds_ejournal/article/download/169135/121675/